

Aleksandra Sępoch i Barbara Wolska

Wizyta studyjna do Belgii**01-08.12.2013 r.****Zewnętrzna kontrola jakości edukacji we Flandrii.**

Podczas wizyty w Belgii, poznaliśmy specyfikę systemu edukacyjnego tego kraju, jego różnorodność w zależności od przynależności do konkretnej wspólnoty językowej. Szczegółowo zaś zaprezentowano nam system szkolnictwa we Flandrii, działalność Ośrodków Wspomagania Uczniów, rolę organów prowadzących szkoły, stanowiących jednocześnie centra wsparcia i doradztwa nauczycieli i szkół oraz system nadzoru pedagogicznego.

Zmiany w systemie nadzoru na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat.

Do roku 1991 we Flandrii obowiązywał system nadzoru połączony ze wspomaganiami. Inspektorzy kontrolowali pracę nauczycieli i dyrektorów oraz pełnili funkcję doradczą. Rozporządzenie z lipca 1991 roku rozdzieliło nadzór od wspomaganiami. Działalność inspekcji, dbałość o jakość edukacji znalazła się w gestii rządu wspólnoty, zaś wspomaganie stało się zadaniem sieci, do których należą poszczególne szkoły (np. sieć szkół katolickich, sieć szkół prowadzonych przez miasto/prowincje, sieć szkół prowadzonych przez rząd).

Od tej pory głównym zadaniem Inspektoratu stała się kontrola i podnoszenie jakości edukacji. Oprócz tego do kompetencji inspektorów należy kontrola realizacji obowiązku szkolnego poza szkołą (nauczanie w domu), uznanie ważności świadectw i dyplomów uczniów z zagranicy, nadzór nad realizacją projektów rządowych, opiniowanie programów nauczania, sporządzanie rocznego raportu na temat jakości pracy szkół i rozpatrywanie skarg.

Rozporządzenie z 1991 roku określiło minimum programowe, wyznaczyło priorytety i cele dla szkół, określiło jednolite procedury przeprowadzania inspekcji. W latach 1991-2009 wszystkie szkoły we Flandrii poddane zostały inspekcji. Pierwszy etap, trwający od 1991 do 2000 roku zakładał całościowy audyt wszystkich szkół, w kolejnym etapie, trwającym do 2009 roku kontroli poddane zostały wybrane aspekty pracy szkół.

Kolejne rozporządzenie z 2009 roku przeniosło odpowiedzialność za jakość edukacji z rządu na szkoły, które otrzymały szeroką autonomię w zakresie realizacji polityki jakości. Stworzono im możliwość zarządzania jakością, jednocześnie nałożono obowiązek wewnętrznego monitorowania jakości edukacji. Aby zapewnić właściwą jakość edukacji szkoły poddawane są inspekcji zewnętrznej, przynajmniej raz na 10 lat.

Inspekcja zewnętrzna obejmuje trzy obszary pracy szkoły:

- przestrzeganie przepisów prawa, norm i procedur, w tym związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy (np. warunki lokalowe, wyposażenie, organizacja opieki nad uczniami), realizacją programów nauczania, współpracą z Ośrodkiem Wspierania Uczniów (CLB), komunikacją z rodzicami,
- monitorowanie i podnoszenie jakości swojej pracy,
- możliwości szkoły w zakresie wdrażania skutecznej polityki jakości.

Inspektorzy w swojej pracy kierują się zasadą zaufania wobec szkół. Wierzą, że szkoły doskonają swoją pracę, dążą do podnoszenia jakości kształcenia, opieki i wsparcia uczniów. Praca inspektorów opiera się na badaniach, które prowadzone są zgodnie z przyjętymi procedurami, jednakowymi dla wszystkich szkół, publikowanymi na stronie internetowej Inspektoratu. Transparentność jest ważną i cenioną cechą systemu nadzoru we Flandrii. Przy czym należy zauważyć, że upowszechniane są wymagania, procedury i zasady prowadzenia badania, a nie konkretne narzędzia, które tworzone są dopiero w trakcie inspekcji, po analizie wybranej dokumentacji i zapoznaniu się ze specyfiką pracy szkoły. Słabym punktem zdaje się być upowszechnianie wyników inspekcji i sposobów ich wykorzystania przez szkoły i organy prowadzące. Pomimo, iż raporty publikowane są na stronie internetowej Inspektoratu, szkoły niezbyt często do nich sięgają.

Organizacja i przebieg inspekcji zewnętrznej w szkołach we Flandrii

Jak już zostało wspomniane Inspektorat podlega bezpośrednio Ministerstwu Edukacji. Nad pracą inspektorów czuwa 17 koordynatorów inspekcji, którzy mają swoją siedzibę w Brukseli. Do ich obowiązków należy administracja, organizacja pracy inspektorów, opracowywanie procedur, zasad, dokumentacji, konceptualizacji, narzędzi, organizowanie

spotkań/warsztatów dla inspektorów. Inspektorzy w liczbie około 150 pracują w domu i w szkołach, są wyspecjalizowani w konkretnych typach szkół.

Inspekcja zewnętrzna odbywa się w szkołach przynajmniej raz na 10 lat. Zespoły, dokonujące inspekcji liczą od 2 do 8 inspektorów w zależności od typu szkoły i wielkości placówki. Członkowie zespołu dobierani są odpowiednio do zakresu badania, np. z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych przedmiotów w szkołach średnich. Informacja o inspekcji w danej placówce zamieszczana jest z rocznym wyprzedzeniem na stronie internetowej Inspektoratu. O konkretnym terminie rozpoczęcia inspekcji, szkoły informowane są listownie. Inspekcja obejmuje trzy etapy:

1. Najpierw członkowie zespołu analizują dostępne dane, korzystając z ogólnej bazy prowadzonej przez Ministerstwo (np. liczba nauczycieli, uczniów, sytuacja społeczna, losy absolwentów, wyniki) oraz raportów z poprzednich inspekcji. Lider zespołu odpowiedzialny jest za dostarczenie syntetycznych informacji o szkole wszystkim członkom zespołu. To on również kontaktuje się ze szkołą, przekazuje listę pytań do dyrektora. Na podstawie zebranych informacji zespół przygotowuje narzędzia badawcze oraz precyzuje obszary badania. W przypadku szkół średnich, jest to również moment konstruowania ostatecznego składu zespołu. W zależności od wyników tej części badania, w skład zespołu powoływani są specjaliści z różnych dziedzin. Każdy z członków zespołu ma wyznaczone odrębne zadania.
2. Następnym etapem jest badanie prowadzone na terenie szkoły, trwające od 2 do 6 dni. W tym czasie kontrolowane są dokumenty, prowadzone są obserwacje, rozmowy z dyrekcją, nauczycielami i uczniami. I chociaż główne założenia pozostają niezienne, inspektorzy poddają głębszej analizie wybrane przez siebie wątki i kwestie, które budzą ich zastrzeżenia. Przed ostatecznym zakończeniem badania na terenie szkoły inspektorzy wstępnie informują o wynikach inspekcji.
3. Kolejny, ostatni etap inspekcji to sporządzanie raportu. Poszczególne części raportu pisane są przez różnych inspektorów. Odpowiedzialnym za ostateczną wersję raportu pozostaje lider zespołu, który się pod nim podpisuje. Każdy raport ma jednakową strukturę, zawiera wstęp, ogólne informacje o szkole, zakres oraz wyniki przeprowadzonej inspekcji, a także mocne i słabe strony pracy szkoły oraz ostateczną rekomendację.

Każdy raport zawiera jedną z trzech rekomendacji:

1. Rekomendacja pozytywna, najbardziej pożądana w szkołach, oznaczająca, że inspektorzy nie mają zastrzeżeń do pracy szkoły, że podejmowane działania są właściwe i skuteczne.
2. Rekomendacja pozytywna ograniczona, oznacza, że pewne aspekty pracy szkoły budzą zastrzeżenia i wymagają doskonalenia. Tego typu rekomendacja skutkuje powtórzeniem inspekcji za 3 lata.
3. Rekomendacja negatywna, wymagająca od szkoły opracowania planu naprawczego (który jednocześnie stanowi kontrakt z Ministerstwem Edukacji) oraz skorzystania z pomocy instytucji zewnętrznej, która pomoże szkole poprawić jakość podejmowanych działań. Również w tym przypadku za 3 lata szkoła poddawana jest ponownej inspekcji (prowadzonej przez inny zespół).

Przed opublikowaniem ostatecznej wersji raportu jest on prezentowany w szkole (przez zespół lub jego przedstawiciela). Dyrektor i nauczyciele mogą wnieść uwagi/komentarze do raportu, jednak nie mają wpływu na ostateczną rekomendację. Raport opracowany przez inspektorów jest ostateczny, nie ma możliwości odwołania się od jego wyniku. Raport przekazywany jest tylko do organu prowadzącego szkołę.

Rozwiązania belgijskiego systemu nadzoru pedagogicznego w kontekście ewaluacji zewnętrznej w polskim systemie.

*Nadzór pedagogiczny w Polsce obejmuje trzy formy (ewaluację, kontrolę i wspomaganie), we Flandrii tylko kontrolę połączoną z ewaluacją. Zarówno w Polsce jak i w Belgii nadzór sprawowany jest z uwzględnieniem jawności wymagań. Należy jednak zauważyć, że we Flandrii szkoły znają wymagania, procedury i zasady prowadzenia badania, natomiast nie dysponują narzędziami, które są tworzone dopiero w trakcie etapu przygotowawczego inspekcji, po analizie wybranej dokumentacji i zapoznaniu się ze specyfiką pracy szkoły, jej trudnościami. W polskim systemie nadzoru szkoły mają również dostęp do narzędzi badawczych.

*Ewaluację zewnętrzną (inspekcję) w szkołach we Flandrii w zależności od typu szkoły przeprowadza zespół składający się z 1-2 inspektorów w szkole podstawowej i 1-8 inspektorów w szkole średniej, wśród których są specjaliści od badanych przedmiotów. Godnym uwagi jest sposób organizacji pracy zespołu. Za całość raportu jest odpowiedzialny lider zespołu, który koordynuje pracę pozostałych inspektorów. Inspektor ten podpisuje raport i prezentuje go w szkole (w przypadku stwierdzonych nieprawidłowości podczas prezentacji raportu w szkole, w zależności od tego jaki jest zakres niedociągnięć uzyskuje on wsparcie kompetentnych w obszarze nieprawidłowości inspektorów prowadzących inspekcję). Natomiast w polskim systemie ewaluację (badanie w szkole lub placówce, opracowanie wyników, sporządzenie raportu) prowadzi powołany do realizacji zadania zespół. Raport z ewaluacji podpisuje zespół, który przeprowadzał ewaluację oraz

Kurator Oświaty. Można by się zastanowić czy dla jakości procesu ewaluacji zewnętrznej w Polsce nie byłoby zasadnym tak planować skład zespołów, aby przynajmniej jedna osoba w zespole miała doświadczenie w zakresie nadzoru pedagogicznego w typie szkoły lub placówki poddawanej ewaluacji zewnętrznej.

*W belgijskim systemie nadzoru pedagogicznego w odróżnieniu od polskiego nie ma twardo określonych terminów, w których musi być sporządzony raport, jednak dyscyplina pracy zespołu inspektorów oraz konieczność rozpoczęcia kolejnej inspekcji powoduje, że najczęściej raport jest zakończony w ciągu miesiąca. Nie ma możliwości odwołania się od ustaleń zawartych w raporcie. W naszym systemie czas przeznaczony na sporządzenie protokołu kontroli, raportu z ewaluacji jest ściśle określony prawem, a zarówno do protokołu kontroli jak i raportu dyrektor szkoły może zgłosić pisemne umotywowane zastrzeżenia do organu sprawującego nadzór pedagogiczny.

*Inspektorzy pracują w domu i w szkołach, średnio 2 razy w miesiącu uczestniczą w spotkaniach (dotyczących planowania, koordynowania i doskonalenia własnej pracy) odbywających się w siedzibie inspekcji. Inspektorzy otrzymują wynagrodzenie oraz ekwiwalent za korzystanie z Internetu i sprzętu komputerowego, prywatnego samochodu i telefonu.

* Spośród różnorodnych rozwiązań zaobserwowanych podczas pobytu w Belgii, na szczególną uwagę zasługuje bardzo szczegółowy etap przygotowawczy inspekcji, który stanowi punkt wyjścia dla ustalenia konkretnych obszarów badania i skonstruowania właściwych narzędzi badawczych. Również dobór członków zespołu, specjalizujących się w określonych typach szkół czy przedmiotach sprzyja wnikliwej analizie różnych aspektów pracy szkoły.